

MONITUM IN LIBRUM SEQUEMTEM.

Prognosticon sequitur Liber Apologeticus de tribus capitulis, opus Juliani Indabium, ad Benedictum II Romanum pontificem missum, atque concilio Toletano xv media sui parte insertum. De anno atque occasione ejus descriptionis fuse disseruimus in notis ad Juliani elogium huic editioni præfixum, quas lector consulat, nec dubitabit, mirabiturque simul exstitisse viros, cæteroquin doctissimos et cordatissimos, qui hujusmodi librum Juliano abjudicandum putaverint propter illius nonnulla verba quæ plus æquo duriora sibi visa sunt, atque a viri humanissimi sanctissimique modestia aliena, non animadvertentes viri nimis profecto religiosi, multo gravius esse illorum verborum invidiam (ut ipsis videtur), dum a Juliano arcere conantur, in universum concilium injicere, cui et præfuit Julianus, et in quo quidquid ipse privatus Romanam scripserat, publicis suffragiis comprobatum est atque firmatum: Sed hæc consulto mittimus. Opus procul dubio non fuit in nostra hac editione prætermittendum, quod æque (nescio an magis) ac præcedens Julianum demonstrat theologum absolutissimum, a sanctorum Patrum doctrina ne latum unguem unquam discedentem; cui nullum inconsulto verbum exciderit, nullius vocis usus arriserit qui non fuerit a Patribus usurpatus, in altissimis præsertim Trinitatis et Incarnationis mysteriis exponendis: in quo negotio quanta non rerum tantum, sed et sermonis habenda sit ratio, nemo prorsus ignorat.

Nunc autem editio nostra, ut quam purgatissima ait, præ oculis habuimus concilii xv editiones duas a Garcia Loaysa et cardinali Aguirri factas: quas diligenter contulimus cum duobus codicibus membranaceis bibliothecæ S. Ecclesiæ Toletanæ, quorum alter scribi coeptus est æra 986 (scilicet anno Christi 948), alter, recentior, finitus est æra 1133, seu anno Christi 1095. Ex utroque multa in editis emendavimus, ut ex variantibus lectionibus constabit. Loca præterea sacræ Scripturæ et sanctorum Patrum laudatorum opera ad marginem designavimus^a, nec levi cura. Deinde Garcia Loaysa notas subjecimus, quæ lucem opusculo afferunt nonnullam.

^a Nos vero textui inseruimus. Edit.

SANCTI JULIANI

EPISCOPI TOLETANI

DE TRIBUS CAPITULIS

LIBER APOLOGETICUS.

EX CONCILIO TOLETANO XV IN CONFessione FIDEI.

1. Post hujus igitur piæ confessionis prolatam devotionis regulam, ad illa nos illico convertimus contenda capitula, pro quibus muniendis ante hoc Liennium beate memorie Romanus papa^a Benedictus nos litterarum suarum significatione monuerat. Quæ tamen non in scriptis suis annotare curavit, sed homini nostro verbo renotanda injunxit: ad quod illi jam eodem anno sufficienter congrueque responsum est. Nos tamen nunc eandem renotationem hominis nostri studiosius relegentes, invenimus, quod in libro illo Responsionis fidei nostræ, quem per Petrum regionarium Romanæ Ecclesiæ miseramus, id primum capitulum jam dicto papæ incaute visum fuisse a nobis positum, ubi nos secundum divinam^b

essentiam diximus, *Voluntas genuit voluntatem, sicut et sapientia sapientiam*. Quod vir ille incuriosa lectionis transcurusione præteriens, existimavit hæc ipsa nomina, id est, relativum, aut secundum comparisonem humanæ mentis nos posuisse. Et ideo^c ipsa renotatione sua ita nos admonere jussus est, dicens: « Naturali ordine cognoscimus, quia verbum ex mente originem ducit, sicut ratio et voluntas. Et converti non possunt, ut dicatur, quia sicut verbum et voluntas de mente procedit, ita et mens de verbo aut voluntate. » Et ex ista comparatione visum est Romano pontifici voluntatem ex voluntate non posse dici. Nos autem non secundum hanc comparationem humanæ mentis, nec secundam^d relativum, sed æ-

^a *Papa Benedictus*. Benedictus II Leoni II successit. Totam hanc controversiam Rodericus Toletanus archiepiscopus, lib. iii, cap. 18, sic describit: « Ejus (regis Egicæ) in tempore, inquit, liber de tribus substantiis, quem dudum Romanam miserat primas sanctissimas Julianus, et minus caute tractando Benedictus papa Romanos indixerat reprobandum, ob id quod *voluntas genuit voluntatem*, sanctus Julianus veridicis testimoniis in hoc concilio, ad exactiorem prælati principis, per oracula eorum quæ Romanam transmiserat, verum esse firmavit; et apologeticum fecit, et Romanam misit per suos legatos, presbyterum, diaconem et subdiaconem, viros eruditissimos, et in omnibus Dei servos, et in divinis Scrip-

ris imbutos, cum versibus etiam acclamatoriis, secundum quod et olim transmiserat de hujus Romani imperii. Quod Romanus pontifex Benedictus digne et pie recipiens, cunctis legendum indixit, atque acclamando: *Laus tua Deus in fines terræ*, lectum sæpius notum fecit; qui et rescriptum domino Juliano per suprafatos legatos cum gratiarum actione et cum honore remisit, et omnia quæcumque scripsit iusta et pia esse deprompsit. » Hæc Rodericus. G. LOAYSA.

^b Editio Aguirrii: *Existentiæ*.

^c In ipsa ead.

^d *Nec secundum relativum*. Queritur an hæc nomina, sapientia, essentia et voluntas, secundum rela-

cundum essentiam diximus: *Voluntas ex voluntate, sicut et sapientia ex sapientia*. Hoc enim est Deo esse, quod velle; hoc velle, quod sapere. Quod tamen de homine dici non potest. Aliud quippe ^a est in homine id quod est sine velle, et aliud velle etiam sine sapere. In Deo autem non est ita, quia simplex natura est; et ideo hoc est illi esse, quod velle, quod sapere. Quapropter qui potest capere, voluntatem ex voluntate secundum essentiam nos dixisse, non de hujusmodi laborabit proposita quaestione. Quod etiam in jam dicto Responsonis et fidei nostrae opusculo sollicite legentibus et intelligentibus claret, ubi et apposita illic beati Athanasii sententia idipsum nos debere sentire pronuntiat dicens: « Hanc de Deo religiosae opinionationis sententiam retinemus, ut non aliud ejus voluntatem, aliud credamus esse naturam. » Si enim secundum quod hic doctor dicit, id debemus sentire ut non aliud Dei voluntatem, aliud credamus ejus esse naturam; hoc ergo est ejus voluntas quod et natura, hoc natura quod substantia vel essentia.

2. Filius igitur Dei de essentia Patris natus est, essentia de essentia, sicut natura de natura, et substantia de substantia: et tamen nec duae essentiae, nec duae naturae, nec duae substantiae possunt dici, sed una essentia, natura atque substantia. Sicut et lumen de lumine, non duo lumina, sed unum lumen; sicut essentia de essentia, non duae essentiae, sed una essentia; sicut natura de natura, non duae naturae, sed una natura; sic et voluntas de voluntate, non duae voluntates, sed una voluntas; quia non est aliud Dei voluntas, aliud ejus natura, quod jam superius Athanasio doctore firmatum est. ^b Ac proinde quidquid de Deo secundum essentiam dicitur, communiter in singulis personis convenire videtur, sicut sapientia et fortitudo, vel caetera: quia et Pater sapientia, et Filius sapientia potest dici. Fortitudo quoque et Pater potest, et Filius appellari. Quod secundum illam comparationem humanae mentis nullo modo potest dici: quia, verbi gratia, mens si in persona Patris ponatur, Verbum jam ex ^c mente prodiens, Filius intelligitur, et voluntas procedens ex mente et verbo Spiritus sanctus ^d significatur. Nec

tionem an secundum substantiam a sanctis Patribus usurpentur? Quam quaestionem dissolvit Magister D. August. docet nomina, quae substantiam significant, tantum dici, illud de illo. S. Thom. 1 p., q. 59, art. 5, sic ait: « Unde minus impropria est ista, natura de natura, vel sapientia de sapientia, quam, essentia de essentia. » Quamvis Augustinus, lib. vii de Trinitate, cap. 4 et 2, probat hanc: Sapientia de sapientia: et lib. xv de Trinitate, cap. 20, hanc: Voluntas de voluntate: Dicitur (inquit) Filius consilium de consilio, et voluntas de voluntate, sicut substantia de substantia, sapientia de sapientia. Sed omnes doctores sancti aliquando expressius locuti sunt quam proprietates dictionis patitur: unde hujusmodi formae loquendi non sunt extendendae, sed potius exponendae; ut scilicet nomina abstracta exponantur per concreta, vel per nomina personalia, ut docuit Thomas, 1 p., quest. 39, art. 1, et Magister Sentent. lib. 1, dist. 5. Unde istae propositiones de-

A tamen recurrit, ut possit dici, ut aut mens, quae in significatione Patris est posita, Filio, vel Spiritui sancto conveniat, aut Verbum, quod solum Filius intelligitur, Patri vel Spiritui sancto comparetur, aut voluntas, quae in persona Spiritus sancti accipitur, aut Patris, aut Filii personae convenire dicatur; sed sic singula singulis secundum comparationem humanae mentis conveniunt, ut unumquodque, quod ex eis unus dicitur, alius penitus non dicatur; sicut et relativo vocabulo Pater nominatus, non est ipse qui Filius, vel Filius quum dicitur, non est ipse qui Spiritus sanctus, nec Spiritus sanctus ipse est qui Pater, aut Filius. Ac per hoc illa nomina, quae comparative ex homine assumuntur, ideo secundum comparationem humanae mentis dicuntur, ut quoquo modo ad contuendum illud divinae Trinitatis ineffabile sacramentum humana infirmitas excitetur.

3. Secundum hanc igitur comparationem putati sumus dixisse, *voluntas ex voluntate*, quod utique dici vel sentiri absurdissimum est. Ac proinde longe alia est regula, qua de Deo aliquid secundum essentiam dicitur, aliud cum secundam comparationem humanae mentis aliquid de illo pronuntiat. Nos proinde consentientes, et sequentes doctoris egregii Augustini sententiam, diximus secundum divinae Trinitatis essentiam, *voluntas de voluntate*, sicut et ipse in quinto decimo libro Trinitatis Dei pronuntiat, ita dicens (Cap. 20, num. 38): « Melius, quantum existimo, dicitur consilium de consilio, et voluntas de voluntate, sicut substantia de substantia, sapientia de sapientia. » Hic jam quisquis sapiens manifeste intelligit, non nos hic errasse, sed illos forsitan incuriosae lectionis intuitu fefellisse; quia quod a nobis est secundum essentiam dictum, illi secundum comparationem humanae mentis positum putaverunt.

4. Ad secundum quoque retractandum capitulum transeuntes ^f, quo idem papa incaute nos dixisse putavit, tres substantias in Christo Dei Filio profiteri; sicut nos non pudebit quae sunt vera defendere, ita forsitan quosdam pudebit quae vera sunt ignorare. Quis enim nesciat, unumquemque hominem duabus constare substantiis, animae scilicet et corporis? De quibus Apostolus specialiter loquitur, dicens: *Et si*

D bent interpretari per concreta, aut per personalia nomina, ut cum dicitur, Essentia de essentia, vel sapientia de sapientia, sit sensus: Filius, qui est essentia, et sapientia, est de Patre, qui est essentia et sapientia. G. LOAYSA.

^a Loaysa, est homini.

^b Ac proinde. Haec regula generalis et axioma universale est omnium theologorum in materia de Trinitate, ex August. lib. iii de Trinitate, qui in prologo de nominibus individuae Trinitatis sic ait: « Quaedam de singulis tantum dicuntur personis, quaedam vero unitatem essentiae significantia sunt; et quae de singulis sigillatim, et de communibus communiter dicuntur: alii vero sunt, quae translative, ac per similitudinem de Deo dicuntur. » Hoc idem Ambrosius lib. ii de Trinitate in prologo. Id.

^c Quasi ex: Aguir.

^d Sanctus addimus ex cod. Toletanis, ut et Loaysa.

^e Loaysa: operationem.

^f CC. transientes.

exterior homo noster corrumpitur, sed interior renova- **A**
tur de die in diem (II Cor. iv, 16). Sicut et ille si-
tiens Deum clamabat in psalmo : *⁠Sitiit te* ^b, inquit,
anima mea, quam multipliciter et caro mea (Psal.
LXII, 2). Necnon et alia multa, quæ hominem dua-
bus substantiis constare pronuntiant.

5. Contra quam regulam invenimus item in Scri-
pturis, aut carne plerumque nominata totum homi-
nem posse intelligi, aut anima sola interdum nomi-
nata totius hominis perfectionem agnoscere. Quapropter
natura divina humanæ sociata naturæ, possunt et tres
proprie, et duæ tropice ^b appellari substantiæ. Sed
aliud est cum per proprietatem totus homo exprimi-
tar, aliud cum a parte totus intelligitur. Etenim ^c
quidam modus locutionis ^d, qui frequenter in scriptu-
ris divinis positus invenitur, quo significatur a parte
totum, hic etiam tropus apud grammaticos syne-
doche dicitur. Scribitur enim in libro Genesis secun-
dum istam tropicam locutionem significantem a parte
totum : *Factus est homo in animam viventem (Genes.*
ii, 7); cum homo non solum ex anima, sed ex carne
constet. Item similiter a parte totum, ubi omi-
ssa substantia animæ, sola carnis substantia nominatur,
sicut in psalmo scribitur : *Ad te omnis caro venit*
(Psal. LXIV, 3); cum omnis homo non solum ex
carne, sed ex anima ^e constet. Et tamen sola carne
nominata, totus homo intelligitur, sicut et sola anima
nominata, totus homo accipitur. Nam in Exodo ^f
volens similiter Scriptura hominem ^h a parte totum
intelligi, sic dicit : *Septuaginta animæ* ⁱ *ingressæ sunt*
cum Jacob in Ægyptum ⁱ *(Exod. i, 5);* cum ipse se-
ptuaginta animæ non sine suis corporibus illic ingressæ
fuissent. Ex carnis quoque nomine totum hominem
intelligi voluit, qui dixit : *Et in carne mea videbo*
Deum (Job. xix, 26); cum non sine animabus suis
resurgenda sint corpora.

^a *Sitiit te.* Ex psal. LXII, secundum Septuaginta,
qui ita transtulerunt *ἰψῆσος ἢ ψυχῆ μου ποσπλῶς ἢ*
σάρξ μου ad verbum : *Sitiivit te anima mea, quam*
multipliciter caro mea. Divus Hieronymus sic habet :
Sitiivit ad te anima mea, desideravit ad te caro mea.
Basilium (Schol. in psal. LXII) referens hæc verba :
Sitiivit in te anima mea, quam multipliciter, sic ait :
ⁱ Theodotion habet *sæpenumero*; Symmachus, *con-*
cipiacit. Posuit autem omnes interpretationes, ut
doceret illud *ποσπλῶς*; non esse duarum partium
dictionem, sed unam esse unius partis, quæ sermo-
nis significet epitasin. Consentit enim et caro animæ
amori, nec consiliis illius repugnat. Ac si dicat : *Et*
anima mea et corpus meum te desiderat : quemad-
modum si quis aquam sitiit et jucundissimam et li-
quidissimam. [⁠] Nova Latina versio Septuag. habet :
Sitiivit tibi anima mea, ex sententia Hilarrii et Aug. G.
LOAYSA. — Card. Aguirre posuit *Sitiivit in te* : quæ
lectio communior quidem est : nobis vero alteram
retinere placuit, quam exhibent duo codices Toletani.
Videsis not. Garciae de Loaysa.

^b Tropice emendamus ex duob. cod. Tol. Minus
recte Loays. et Ag. duæ proprie.

^c Non male in Loays. et Ag. Est enim.

^d Quinta regula Tichonii quam adfert Augustin.
lib. iii de Doctr. Chr., cap. 35, et Isidor. *lib. i Sent.,*
cap. 19. — Mirum quantum erratum est in editionib.
Loaysæ, et Aguirr. in citanda regula Tichonii, et

6. Ecce per consuetudinem Scripturæ sacræ pro-
bavimus, et proprie hominem ipsis quibus constat
substantiis appellari, et tropice a parte totum homi-
nem posse intelligi. Si quæras culpam, nec ille er-
rasse dicendus est, qui hominem a parte totum nomi-
navit, nec iste culpandus est, qui totum hominem
carne et anima nominata expressit : quia utrumque
inculpabiliter dici Scriptura divina convincit. Et ta-
men cum jam probatum teneamus, nec illam, nec istam
partem esse culpandam, quærendum est, quæ pars
plus possit esse ad totum hominem intelligendum fa-
ciliior, atque etiam repulsa omni obscuritate ^k luci-
dior; utrum ea quæ solam ^l carnem nominans, et
animam tacite ibi vult intelligi an ea quæ et animam
et carnem exprimens totum dicit.

7. Quod ut manifestius innotescat, quædam exem-
pla ponenda sunt. Ecce juxta superiorem tropicam
locutionis modum, qui synechoche dicitur, quo aut
pars a toto, aut totum a parte intelligitur, scriptum
invenimus de flagellatione Ægypti in psalmis : *Im-*
misit in eis muscam caninam ^m *(Psal. LXXVII, 45).*
Necnon et illud : *Dixit, et venit locusta et bruchus*
(Psal. CIV, 34). Volens Scriptura isto genere locu-
tionis non singularitatem, sed pluralitatem musca-
rum et locustarum intelligi. Non enim musca ⁿ, vel
^o locusta, sed multitudo muscarum et locustarum re-
pleverunt Ægyptum. At nunc si aliquis nostrorum
modo dicat : *Misit Deus in Ægyptum* ^p *muscas, et lo-*
custas, et bruchos, pluralem numerum proferens,
quod et utique verum est; nunquid in parte ista,
quæ pluralitatem conficitur, potest calumnia cadere,
ut dicatur non esse verum, quod utique verum est,
de multitudine locustarum quæ repleverunt Ægyptum?
Tale quippe et ^q illud est, ubi populus ad Moysen
clamavit dicens : *Ora ad Dominum, ut auferat a nobis*
serpentem ^r *(Num. XXI, 7),* cum non unius serpentis,

locis ubi ejus meminerunt Augustin. et Isidorus.

^a Codices, sed et carne.

^b *lid., sed et anima.*

^c *lid., Nam et in Exodo.*

^d *lid., homines.*

^e *Septuaginta animæ.* Locus est Exodi primo, ubi
ita legitur : *Erant igitur omnes animæ eorum, qui*
egressi sunt, de femore Jacob, septuaginta; qui paulo
ante eodem capite in Ægyptum ingressi dicuntur.
Et Genes. XLVI expresse dicitur : *Omnes animæ do-*
mus Jacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, fuere
septuaginta. Idem locus est Deuteron. X. G. LOAYSA.

^f *Cod., in Ægypto.*

^g *lid. haud recte omni ex obscuritate.*

^h Aguirr., *solum* : nos ex codicib. *solam* repo-
nimus.

ⁱ *Muscam caninam.* Psal. LXXVII, *κυνουσία* habent
Septuaginta, ut etiam psal. CIV, quam vocem Gre-
cam Latina vulgata editio retinuit : significat vero
κυνουσία muscam caninam, ut hic ponitur. Isidorus
lib. Etymol. XII, cap. 8. G. LOAYSA.

^j *Una musca et locusta. A.*

^k *Vel pro et elegimus ex codicibus.*

^l *Codic. in Ægypto.*

^m *Conjunctivam particulam supplevimus ex codicib.*

ⁿ *Ut auferat a nobis serpentem.* Locus est XXI Numer.
paulo tamen aliter; neque serpentem, sed ser-
pentes habet Latina translatio : apud Septuaginta ta-

sed multorum serpentum a molestias ille populus pateret. Hoc etiam more et Apostolus loquitur in illo loco ubi ait: *Quoniam ex operibus legis non justificabitur omnis caro* (Rom. III, 20): ac si diceret, omnis homo, a parte carnis totum hominem intelligi volens. Sic ergo et de Domino nostro Jesu Christo, cum scriptum sit de illo in Evangelio, *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* (Joan. I, 14); caro sola est nominata, ut illic tacite intelligeretur et anima secundum supradictum locutionis modum, quo homo a parte totus accipitur. Quæ locutionis regula plerumque et a Patribus est servata.

8. Sic enim ex hoc beatus Cyrillus in libro qui vocatur Scholia b (cap. 24, edit. Paris. 1573), dicit: «Quomodo igitur Verbum caro sit factum, videre necesse est. Primum quidem divina Scriptura carnem plerumque nominat, et quasi ex parte animalis totius significationem facit: necnon etiam a sola anima interdum tantumdem agit. Scriptum est enim quod *ridebit omnis caro salutare Dei* (Luc. III, 6). Et ipse divinus Paulus: *Non consensit, inquit, carni et sanguini* (Gal. I, 16). Allocutus est autem eos qui sunt ex Israel pontifex Moyses: *In c septuaginta quinque animabus descenderunt patres tui in Ægyptum* (Exod. I, 5, sec. LXX). Sed non idcirco dixeris quod nudæ et sine carne animæ in Ægyptum d descenderunt: nec porro, quod inanibus corporibus, et solis carnibus, salutare suum Deus indulserit. Quoties igitur audimus carnem factum esse Verbum, hominem intelligimus e ex anima et corpore factum. »

9. Item et sanctus Augustinus in libro Quæstionum contra Apollinaristas sic dicit (Quæst. 80): «Si ubicunque caro fuerit nominata, et anima tacita, sic intelligendum est, ut anima ibi non esse f credatur, nec illi habeant animam, de quibus dictum est: *Et ridebit omnis caro salutare Dei* (Luc. III, 6). Et illud in psalmo: *Exaudi preces meas* g, *ad te omnis caro veniet* (Psal. LXIV, 3). Et illud in Evangelio: *Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne*

men est τὸν ὄρον singularitatis numero, ut hic. G. LOAYSA.

a Codices serpentium.

b Cyrillus libro, qui vocatur Scholia. * Forte sunt commentaria in Joannem: ubi lib. I, cap. 15, ad ea verba: *Et Verbum caro factum est*, s'c habet: «Sermonem incarnationis jam manifeste ingressus, hominem factum fuisse unigenitum Dei Filium apertissime narrat. Cum enim dicit: *Et Verbum caro factum est*, nihil aliud dicit, præterquam quod Filius Dei et Deus natura, homo factus est: nec novi quidquam profertur, cum sepe divina Scriptura solo carnis vocabulo integrum, ut ita dicam, et totum hominem significet. *Effundam*, Joel inquit, *a spiritu meo super omnem carnem*: ubi nisi ex parte una totum hominem intelligas, ridiculose inanimatæ carni spiritus dari videbitur. » G. LOAYSA.

c Septuaginta quinque. Sicest Exod. I, ex editione Septuaginta ἡσαν δὲ πάσαι ψυχαι ἐξ ἰσραὴλ πέντε καὶ ἑβδομήκοντα. Idem Lucas in Actibus apostolorum c. VII. Verum Genesis XLVI, dicitur: *Cunctæque animæ, quæ*

A quod dedisti ei non pereat, sed habeat vitam h æternam (Joan. XVII, 2). Unde et intelligitur solere homines per nominationem solius carnis significari: ut secundum hanc locutionem etiam illud possit intelligi, ut quod dictum est: *Verbum caro factum est*. (Joan. I, 14), nihil dictum sit, nisi Verbum homo factum est. Sicut enim a parte totum plerumque, nominata sola anima, homo intelligitur, sicut est illud: *Tot animæ descenderunt in Ægyptum* (Gen. XLVI, 27; Exod. I, 5), sic rursus a parte totum, etiam nominata sola carne i, homo intelligitur. »

10. Item ipse in libro Eachiridion (Cap. 34) dicit: «*Verbum caro factum est*, a divinitate carne suscepta, non in carnem divinitate mutata. Carnem quippe hic hominem debemus accipere, a parte totum significante locutione, sicut dictum est: *Quoniam ex operibus legis non justificabitur omnis caro* (Rom. III, 20), id est, omnis homo. » Quapropter i hæc est Patrum plena, Scripturarum k more, libata sententia, ut cum a parte totum unaquælibet hominis assumpti in Christo substantia nominatur, illic statim et altera intelligatur. Nam etsi l una secundum hunc tropum taceatur, et alia dicatur, duæ tamen nihilominus intelliguntur. Nemo ergo jam dicat, cum audit totum hominem a parte posse intelligi, non debere tres in Christo substantias profiteri, cum isto genere locutionis aliud ex altero cogatur intelligi. Nihil ergo diversitatis est, sive tropice una, sive proprie gemina hominis nominata substantia; cum utraque locutio hominem a Deo assumptam, non nisi in duabus substantiis nos intelligere et confiteri permittat. Ac per hoc tres in Christo substantias profiteri ille non dubitabit, qui hanc rationem m plena cognitione didicerit. Cæterum ubi non tropice, sed proprie hi Patres hominem totum a Christo susceptum esse fatentur, sic in suis tractatibus posuerunt.

11. Beatus enim Cyrillus in superiori libro, qui vocatur Scholia (cap. 10) dicit n, ubi veritatem trium substantiarum Christi figura veteris testimonii aperte

ingressæ sunt cum Jacob in Ægyptum, et egressæ sunt de femore illius, absque uxoribus filiorum ejus, sexaginta sex: Filii autem Joseph, qui nati sunt ei in terra Ægypti, animæ duæ: omnes animæ domus Jacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, fuere septuaginta. Pro septuaginta, habet editio Septuag. ψυχαι ἑβδομήκοντα πέντε. Deuteronomii vero x, Septuaginta interpretum et vulgata editio consentiunt, et animæ 70 in Ægyptum descendisse commemorant. Idem Josephus lib. II Antiquit., cap. 7. Quomodo vero hæc consent esse septuaginta, et esse septuaginta quinque, pulchre conciliat Hieronymus quæst. in Gen. ad hunc locum. Id.

d Codices in Ægypto.

e Iid., intelligatur.

f Ibi esse, ut et in codd. Toletan.

g In codicib. decet meas.

h Det eis vitam. A.

i Caro. A.

l Card. Aguirr. legit: *Qualiter*, quod nobis non arridet.

k Ex scripturarum. A.

l Etsi pro si reposuimus ex codicibus.

m Hanc rationem edimus pro hac ratione: quæ lectio servata fuit a Loaysa et Aguirre.

n Codices, sic dicit.

* Lapsus hic fuisse doctissimum virum ex editione nostrâ satis potest, cum beatus Cyrillus in Scholiis verba a Juliano citata scripserit.

convincti. Sic enim ait : « Quod adunato Deo Verbo A
vere humanitati, inconfusæ tamen substantiæ per-
manserunt, erectum est secundum Dei voluntatem
sanctum tabernaculum per desertum, et in eo multis
modis formabatur Emmanuel. Ait igitur Deus omni-
potens ad divinum Moysen : *Et facies arcam a testi-
monii ex lignis impubilibus, duorum cubitorum et
dimidii longitudinem, et cubiti et dimidii latitudinem,
et cubiti et dimidii altitudinem, et inaurabis eam auro
puro : extra et intra inaurabis eam (Exod. xxv, 10, 11).*
Sed lignum quidem impubibile sit figura corporis incor-
rupti (impubibilis enim cedrus), aurum vero, quasi
materies aliis pretiosior, divini nobis indicat substan-
tiæ majestatem. Attende^b igitur, cum arca tota inau-
rata sit auro puro extra et intra, adunatum quidem
fuerit sanctæ carni Deus Verbum : et id est, ut opinor,
arcam fuisse extra inauratam. Quod vero et^c animam
rationalem^d, quæ corpori inerat, propriam fe-
cerit, ex hoc apparet, quod et intra arcam^e præce-
perit inaurari. Quod autem naturæ sive substantiæ
inconfusæ manserunt, hinc scimus : aurum enim
superpositum ligno mansit id quod erat; et ornaba-
tur quidem lignum auri decore, tamen lignum esse
non desit. » Item sanctus Augustinus in libro Trini-
tatis Dei id ipsum exprimens dicit (*Lib. xiii, cap. 17*):
« Sic Deo conjungi potuit humana natura, ut ex
duabus substantiis fieret una persona, ac per hoc jam
ex tribus, Deo, anima et carne. »

12. Hæc igitur sanctis Patribus nos docentibus, et
utramque locutionis regulam nobis insinuantibus,
videant jam tandem et sentiant qui sine favore parti-
um^f judicant, quæ pars plus potest esse tutissima,
licet in neutram partem possit cadere culpa : utrumne
illa quæ in Christo Dei Filio unam Verbi, alteram
hominis a parte totum substantiam profitetur, an ista
quæ proprie totum hominem in duabus substantiis
Verbo Dei adunatum fuisse fatetur. In illa enim parte,
quæ a parte totum hominem intelligi volet, potest
hæreticorum dolus latere, ut unamquamlibet ex his
substantiam nominans, aliam supprimat; sicque
quod ore non profitetur, nec corde confiteatur, sicut
Apollinaris, qui negat Dominum Jesum humanam
naturam^g habuisse, vel Manichæus negans in Chri-
sto assumpti corporis veritatem. In hac vero nostra
professione, ubi præmissa Verbi substantia, specia-
liter duas hominis in una Christi persona substan-
tias profitemur, nullus potest accidere vel suspicari
fraudentiæ dolus, quando evidenter in Deo assum-

ptus prædicetur homo totus. Tutior ergo pars est
quæ totum dicit, quam quæ aliquid supprimit : et
plus claret quod proprie dicitur, quam quod arcta
tropice locutione firmatur^h. Sed forte nos soli hoc
dicimus, quod majorum sententia non probamus?

13. Judicem jam ergo Augustinum, qui complacet,
advocemus, utⁱ quam partem contra hæreticos muni-
torem esse pronuntiet, audiamus. Sic enim in
tractatu Symboli dicit (*num. 8*): « Temporalis dis-
pensationi Dominicæ multis modis insidiantur hære-
tici; sed quisquis tenuerit catholicam fidem, ut to-
tum hominem credat a Verbo Dei esse susceptum,
id est, corpus, animam, et spiritum, satis contra
illos munitus est. » Ecce spiritualis spiritualiter
utraq; considerans^j, iudicium protulit, sententiam
fixit, munitorem et tutiorem partem illam esse pro-
nuntians, quæ contra hæreticos totum hominem a
Verbo Dei susceptum in duabus substantiis carnis
animæque defenderit.

14. Sed forte aliquis dicat, jam hic tria quædam
hominis nominata, id est, corpus, anima, et spiri-
tus, tria quidem dicuntur, sed duo sunt : sicut ab
eodem Doctore in prædicto Symboli (*num. 23*) trac-
tatu convincitur. « Tria sunt, ait, quibus homo
constat, spiritus, anima et corpus, quæ rursus duo
dicuntur, quia sæpe anima simul cum spiritu nomi-
natur : pars enim quædam ejusdem rationalis, qua
carent bestię, spiritus dicitur. » Quod etiam in epi-
stola ad Petrum dilucida manifestatione exsequitur^k,
quod spiritus et anima utrumque sint unum, et
unius esse substantiæ sentiantur. Dicit enim (*Epist.
de animo et ejus orig. lib. ii, c. 2*): « Duo quædam
esse animam et spiritum, secundum id quod scriptum
est : *Absolvisti, ab spiritu meo animam meam (Job vii,
15, ver. LXX)*, et utramque ad naturam hominis
pertinere, ut totus homo sit spiritus, anima, et cor-
pus; sed aliquando duo ista simul nomine nuncupari
animæ, quale est illud : *Et factus est homo in animam
vivam*^l (*Gen. ii, 7*) : ibi quippe et spiritus intelli-
gitur. Itemque aliquando utrumque nomine spiritus
dici, sicuti est : *Et inclinato capite tradidit spiritum
(Joan. xix, 30)*. » Ubi et anima necesse est intelligatur,
et utrumque unum et unius esse substantiæ : ac per
hoc anima^m et spiritus, et anima et corpus duæ specia-
les hominis substantiæ sunt, quæ et diversæ dicuntur.

15. Nos proinde in jam dicto Fidei nostræ opus-
culo Apollinaristarum hæresi respondententes, tres in
Christo substantiasⁿ diximus, quod et majores no-

^a *Facies arcam.* Locus est Exod. xiv, hoc modo :
*Arcam de lignis setim compingite, cujus longitudo
habeat duos et semis cubitos, latitudo cubitum et di-
midium, altitudo cubitum similiter ac semissem :
deaurabis eam auro mundissimo intus et foris : ubi
pro lignis setim LXX disserte ἑξ ἑυλόων ἀσόντων
habent, ut Cyrillus legit. G. LOAYSA.*

^b *Attende ex cudd. loco attendite.*

^c *Ex iisd. vero et : loco vere.*

^d *Codic., rationabilem.*

^e *Arcam supplevimus ex codicib.*

^f *Codic., partium, multo melius quam patrum, ut
legitur in Loaysa et Aguirre.*

^g *Loaysa animam. /*

^h *Formatur. A.*

ⁱ *Et loco ut ex codicib.*

^j *Non bene Loaysa et Aguirr. Ecce spiritales...
consideramus. Nos ope codic. hunc locum resitui-
mus.*

^k *Assequitur. A.*

^l *Virentem in Loaysa et Aguirr. Sed nos, vivam
repositimus ex codicib. Toletan.*

^m *Ac non anima. A.*

ⁿ *Tres in Christo substantias. Stephanus Eduensis
episcopus, in lib. de Sacram. altar. cap. 17. « Cro-
dimus in Christo duas fuisse naturas, divinam et*

stros docuisse monstravimus ^a; honorantes videlicet et sequentes sententiam doctoris egregii Hispalensis sedis episcopi, quam in libris suis *de Differentia naturæ Christi vel nostræ* disseruit, ubi ait (*Lib. II, num. 8, in edit. reg. anni 1599*): « Nos ex duabus subsistimus substantiis, corporis videlicet atque animæ: ille ex tribus, Verbi, corporis, atque animæ. Inde est, quod perfectus homo, perfectus prædicatur et Deus. » Hæc igitur perpauca ^b de Patribus exempla libavimus, ut in brevi ea quæ competunt monstrarem. Cæterum qui hæc adhuc intentius legendo quesierit, plurima colligere poterit.

16. Jam vero si impudorata quis fronte nec ^c his Patribus cedat, et unde ea libaverint, insolens scrutator exquirat, Evangelicis saltem vocibus credat, quibus has tres substantias sibi inesse Christus pronuntiat. Interrogatus enim a Judæis: *Tu quis es?* Respondit: *Principium, qui et loquor vobis* (*Joan. VIII, 25*). Ecce habes unam substantiam deitatis. Restant duæ substantiæ hominis: ut enim veram carnem hominis suscepisse monstraret, palpandum se discipulis præbuit, dicens: *Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet* ^d, *sicut me videtis habere* (*Luc. XXIV, 39*). Ecce expressa est substantia carnis humanæ. Item ut animæ humanæ substantiam suscepisse monstraret, dicit: *Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem iterum sumendi eam* (*Joan. X, 18*).

17. Ecce tres in una Christi persona substantias inconfuse et inseparabiliter adunatas, deitatis videlicet, atque humanitatis, Evangelicis oraculis approbantes, omnes uno ore fatemur, et præfixa sententia prædicamus; confitentes videlicet secundum Chalcedonense concilium (*Act. V, in retract. Symb. Nicæn. et Constantinop.*), eundem Dominum nostrum Jesum Christum, perfectum in divinitate, perfectum eundem in humanitate; Deum verum, et hominem verum eundem ex anima rationali et corpore; secundum divinitatem unius cum Patre naturæ; secundum

humanam, et tres substantias, divinam, carnem et animam, Athanasio attestante, qui ait: « Sicut anima rationalis et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus. » G. LOAYSA.

^a Codic., *monstramus*.

^b *lib.*, *perparva*.

^c *Nec pro ne* ex codicib.

^d *Habet ex codicib. loco habent* ut in textu Loaysæ **D** et Aguirr.

^e Loaysa, *concurrente*.

^f Quid hæc duo capitula contineant adhuc igno-

A dum humanitatem unius naturæ nobiscum, per omnia similem nobis absque peccato: ante sæcula quidem ex Patre natum secundum divinitatem; in novissimis diebus vero eundem propter nos et propter nostram salutem ex Maria virgine Dei genitricis secundum humanitatem, unum eundemque Christum Filium Dei unigenitum, in duas naturas inconfuse, immutabiliter, indivise et inseparabiliter cognoscendum: in nullo naturarum differentias propter unitatem perimendas, magis autem salva utriusque naturæ proprietate, et in una coeunte ^e persona, unoque statu concurrente, non in duabus personis partitendum vel dividendum; sed unum eundemque Filium unigenitum, Deum Verbum, Dominum Jesum Christum. Jam vero si quis contra hæc ulterius non instruendum, sed contrarium se huic redditæ rationi præbuerit, damnationem præfati concilii sustinebit.

B 18. ^t Tertium sane, quartumque capitulum con-
tinentes, non solum sensum, sed et ipsa pene verba ex libris beatorum Ambrosii atque Fulgentii nos prælibasse monstravimus, quibus ea prædictos viros dogmatizasse scimus. Quos quia celebres in toto orbe doctores feriatæ Ecclesiarum Dei vota percenseant, non illis est succensendum, sed potius succumbendum: quia omne quod contra illos sapitur, a recte fidei regula abhorreere sentitur. Has sane quatuor specialitates capitulorum, quæ ut a nobis solida efficerentur, hortati sunt, quid a quo fuerit doctore prolatum, congesto in uno responsionis nostræ libro, catholicorum dogmate Patrum ante hoc biennium parti illi porreximus dignoscendum. Jam vero si post hæc, et ab ipsis dogmatibus Patrum, quibus hæc prolata sunt, in quocunque dissentiant, non jam cum illis est amplius contendendum, sed majorum directo calle inhærentes vestigiis, erit per divinum iudicium amatoribus veritatis responsio nostra sublimis, etiamsi ab ignorantibus æmulis censeatur indocilis.

ratur. Illa certe cum duobus præcedentibus jam expositis eas efficiunt *quatuor specialitates capitulorum*, quæ, ut paulo post dicitur, catholicorum Patrum testimoniis appositis confirmavit, sive *solida effecit*. Unde duo colligimus: primum, Apologeticum sancti Juliani non de tribus capitulis (ut scribit Felix in ejus elogio), sed de quatuor potius fuisse inscribendum: secundum, a Patribus concilii xv dimidiam tantum partem hujus opusculi fuisse transcriptam, quæ unice ad nos pervenerit. G. LOAYSA.

MONITUM IN SEQUEM LIBRUM.

In sequens opusculum De Comprobatione sextæ ætatis, quod ad exagitantam Judæorum perfidiam et cæcitatem elaboravit sanctus Julianus, efflagitante Ervigio Gothorum rege, pauca nos præfari oportet. Quidquid enim de hujusce operis subjecto, divisione, illiusque scribendi occasione dicendum erat, Julianus ipse perquam dilucide exponit in epistola ad regem Ervigium, quæ ad instar prologi absolutissimi haberi debet. Deinde quid nos in hac nova illius editione præstiterimus, paucis indicabimus. Nullis codicibus mss. adjuti, solas editiones superiores consulimus: scilicet omnium primam Hagenoë factam a Menrado Molthero anno 1532; secundam Parisiensem ab editoribus Bibliothecæ Patrum anno 1624; tertiam Lugdunensem in eadem Bibliotheca, iterum recusa anno 1677. Quarum errata accurate emendavimus, sacræ Scripturæ et sanctorum Patrum testimonia unde desumpta sint ad marginem designantes, aliæque ad imam oram adnotantes, quæ animadversione digna visa sunt: inter quæ locum dedimus conjecturis quibusdam doctissimi viri Gasparis Barthii, in libro xix suorum Adversariorum, cap. 14, prolatis, quibus nonnulla hujus opusculi Julianæ loca, ut ipsi videtur, corrupta, sanari et restitui possent.